

Ахқәа

Атцакы

1. Аусура алцшәа хадақәа.

2. Аконтрольтә-ревизиатә усура ...

3. Аексперттә - аналитикатә усура...

4. Адсны Ахәынтқарра азақәанццаратәи, анагзаратәи мчрақәеи, азинхьчаратә усбартақәеи, Аконтрольтә палатей реимадара, русеицура. Жәларбжьаратәи аусура.

4.1. Адсны Ахәынтқарра Аконтрольтә палатей, Жәлар Реизара – Апарламенти, анагзаратә мчрақәеи реимадарей русеицурей...

4.2. Адсны Ахәынтқарра апрокуратурей, егырт азинхьчаратәи аконтрольтәи усбартақәеи реимадара, русеицура

4.3. Жәларбжьаратәи аусура....

5. Ахәынтқарра Аконтрольтә аалата аусура алыршара...

5.1. Адсны Ахәынтқарра Аконтрольтә палата аусура кадрла аиқәыршәара.

5.2. Адсны Ахәынтқарра Аконтрольтә палата аусура зинла аиқәыршәара.

5.3. Адсны Ахәынтқарра Аконтрольтә палата аусура иазкны аинформация рытара.

Алкаа

1. Аусура алтшэа хадакэа

Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палата (анаос Аконтрольтэ палата хэа хызыс измоу) – ахэынтқарратэ биуцэти ахэынтқарратэ биуцэти тытэи афондкэа рбиуцэткэеи рхашэалеи рхарцкэеи рыхэтаткэа ианаамтоу рынагзара гээтэ, ахэынтқарратэ финанстэ контроль аганахь ала иааипмыркыазакэа аус зуа ирейхазоу усбартоуп. Уи аусура азакэанрей, аобиективрей, ахыпшымрей, аргамарей рпринципкэа рыла ишыакэгылоуп. Аконтрольтэ палата аусура иатцанакуеит ахэынтқарратэ мчрей анапхгарей русбартакэа зегы, атыцантэи анапхгаратэ усбартакэа, ахэынтқарратэ буцэти тытэи афондкэа, иара убас аиурист хаёкэеи, афилиалкэеи, Ацсны Ахэынтқарраёи икоу ахатарнаккэеи, хаталатэи анапакыоцэеи, урт ахэынтқарратэ биуцэт акынтэ апаратэ хархэагакэа роуазар, рхы иадырхэозар, ахэынтқарратэ биуцэт ахархэагакэа рыла даёа операциякэак моапыргозар, мамзаргы ахэынтқарратэ мазара рхы иадырхэозар, уи анапхгара артозар, мамзаргы ашэахтэ, ахазалхратэ, егырт азинчыдакэеи апыжэаракэеи рымазар, Ацсны Ахэынтқарра азакэанпцара иахэо инакэыршэаны.

Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палата акомпетенция шыакэыргылоуп 2010 шыкэса, абцара 5 рзы ирыдыркылаз «Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палатазы» Ацсны Ахэынтқарра Азакэан № 2749-с-IV (2015 шыкэса февраль 27 рзы айтаккэа алагаланы), 2014 шыкэса, май 14 рзы ирыдыркылаз «Ацсны Ахэынтқарраёи абиуцэттэ еиёкаарей абиуцэттэ процесси рышыатакэа рзы» захызу Ацсны Ахэынтқарратэ Азакэан (№ 3513 – с – V), егырт Ацсны Ахэынтқарра аномативтэ-зинтэ акткэа, иара убас Ацсны Ахэынтқарра

Аконтрольтә палата Аколлегия ақәтарала ишықәыргәгәу, 2013 шықәса, ноиабр 27 рзы аилатәара ацкаантца № 1 ала еиқәыршәу Арегламенти рыла.

Ацсны Ахәынтқарра азакәантцара ишықәнаргылаз ацқарақәа инарықәыршәаны, Аконтрольтә палата аиҕекааратәи афункционалтәи ахыпцшымра амоуп, азәгы ихыпцшымкәа ахала ахатә аусура мөацнагоит.

Ацсны Ахәынтқарра Аконтрольтә палата аусура иазку абри Ахасабырба, (анаөс - Ахасабырба) 2010 шықәса, ноиабр 5 рзы ирыдыркылаз «Ацсны Ахәынтқарра Аконтрольтә палатазы» Ацсны Ахәынтқарра Азакәан № 2749-в-IV 34-тәи ахәтач инақәыршәаны Ацсны Жәлар Реизара-Апарламент ахь инагахоит.

Ахасабырба аҕы иарбоуп Аконтрольтә палата имөацнагаз аконтрольтәи, аексперт-аналитикатәи усмөацгатәкәа рылтцшәақәа рказшьарбага, иаарпшыз аилагарақәа рацыхрей рацыркәкәарей ирызку ихадароу алкаакәей, ажәалагалакәей, абжыгарақәей.

Аконтрольтә палата аусура азынархоуп Ацсны Ахәынтқарра Жәлар Реизара - Апарламент адепутатцәей Ацсны Ахәынтқарра Ахадей абиуцәттә тагылазаашьей афинанстә дисциплиней рзы аобиективтә информация рытара, афинанстә контроль иадхәалоу зегь рейха ихадоу аускәа рызбара, насгы икалар зылшо аилагарақәей ашәартарақәей рацыркәкәаара.

Ахасабырбатә аамта иалагзаны, Аконтрольтә палата Аколлегия аилатәарақәа рҕы аконтрольтәи, аексперт-аналитикатәи усмөацгатәкәа зеггы рылтцшәақәа ирыхәацшит. Иааизакны 2024 шықәсазы Аконтрольтә палата Аколлегия аилатәарақәа 11 мөапысит. Аконтрольтә палата ианаамтоу

аконтрольтә усмѡацгатѡқѡа рылтщѡақѡа ахѡынтқарратѡ мчреи анапхгареи русбартақѡеи, анаплакқѡеи, аусхѡартақѡеи, айѡкаарақѡеи рнапхгаѡцѡа ркынза инанагоит.

2024 шықѡсазы Аконтрольтѡ палата аусура арбага хадақѡа атаблицаѡе иаарцшуп:

Арбага ахыз	Арбага ацакы
Аконтрольтѡ палата Аколлегиа аилатѡарақѡа мѡацгоуп	11
Аконтрольтѡ усмѡацгатѡқѡа рылтщѡақѡа рзы Ацсны Ахѡынтқарра Жѡлар Реизара-Апарламент ахь идѡықѡтаз аматериалқѡа рхыцхѡазара	15
Аконтрольтѡ палата акынтѡи ажѡалагалақѡа нашьтын	40/21
Аконтрольтѡ палатахь идѡықѡцоу азцхьантѡақѡа	40
Аконтрольтѡ усмѡацгатѡқѡа рылтщѡақѡа рзы ардырратѡ шѡкѡқѡа нашьтын:	
Ацсны Ахѡынтқарра Ахада иахь	5
Ацсны Ахѡынтқарра Ацыза-министр иахь	4
2024 шықѡсазы Ацсны Ахѡынтқарра Апрокуратура Хада ашѡка идѡықѡтаз аконтрольтѡ усмѡацгатѡқѡа рматериалқѡа рхыцхѡазара	10
Ацсны Ахѡынтқарра Жѡлар Реизар-Апарламент ахь идѡықѡтаз, заанатѡтѡи аоперативтѡи гѡатарақѡа рхѡаақѡа иртагзаны, алкаақѡа рхыцхѡазара	40
Абиуцѡеттѡ мчылатѡи арѡацаратѡ усмѡацгатѡқѡа рхархѡара иазку ардыррақѡа рхыцхѡазара, Ацсны Ахѡынтқарра афинанстѡ усбартақѡа рахь идѡықѡтаз	1

2. Аконтрольтѡ ревизиятѡ усура

Аконтрольтѡ палата аусура хадақѡа иреиуан аконтрольтѡ уснагзатѡқѡа рымѡацгара, уи иалагзаны Ацсны Ахѡынтқарра абиуцѡеттѡ система абиуцѡетқѡа ркынтѡи ацаратѡ хархѡагақѡа рныхра азакѡан иахьынзакѡшѡ, алтщѡа ахьынзамоу, адѡарақѡа иахьынзарықѡныкѡо агѡатарақѡа мѡацган.

Апсны Ахэынтқарра иатәу амазара анапхгара атареи ахархэареи рзы ишыақэыргылоу апкара рықэныкэара аконтроль азуын.

Аконтрольтә-ревизиатә усура 2024 шықэсазы аусуратә план инақэыршэаны имөацган.

Ахасабырбатә аамтахтэаха иалагзаны, Аконтрольтә палата аусура зызкыз абиуцьеттә хархэагақэа рхархэараан аилагарақэеи агхақэеи раарпшра, иара убасгы азақәанпцаратәи анагзаратәи мчрақэа рбиуцьеттә хархэагақэа ефективла рхархэара аизырхарағы апрактикатә цхыраара рытара акэын.

Икацоу аилагарақэа рструктура иаанарпшуеит абиуцьеттә хархэагақэа рныхреи, ахасабырбара акатареи, айқәшахатратә цкарақэа рынагзара иахэтоу ахылапшра акамзаареи, инагзоу аусурақэа рмөхаки рхарцыи мыцхэи ахаракреи, иара убас ахэынтқарратә мазара ахархэареи ишрыдхэалоу.

Ахасабырбатә аамта иалагзаны аконтрольтә уснагзатәкэа 5 мөацган, урт рхыпхьазарағы: 2 – 2024 шықэсазы аусуратә план инақэыршэаны, 2023 шықэса инаркны имөапысуаз ауснагзатәкэа - 3 (хцеи), иазпхьагэағамыз хыркәшахеит. Уи анаөсангы, аконтрольтә усмөацгатәкэа 9 иацыркыз, урт 2023-2024 шықэсқэа рзы 2025 шықэсахыи ииасит. Иарбоу аусмөацгатәкэа рхэаақэа иртагзаны, аконтрольтә объекткэа 26 рыхэапшра мөацган.

Иааизакны, 2024 ашықэсазы инагзаз аконтрольтә усмөацгатәкэа рхэаақэа иртагзаны, иаарпшыз аилагарақэа зегы аайдкыланы 754 368,3 нызкь маат ркынза артэоит, урт рахь иацанакуеит:

– абиуцьеттә зақәанпцара аилагара – 47 647,0 нызкь маат;

– ашәахтәкэеи аизгақэеи рзы азақәанпцара аилагара – 16.410,7 нызкь маат;

- аҳасабеилыргаратә закәанццара аилагара – 284 833,7 нызкь маат;
- аҳәынтқарратә мазара анапхгараҕы аилагарақәа – 54 437,5 нызкь маат;
- абиуцъеттәи абиуцъетнттыцтәи ацаратә хархәагақәа ихықәкылатәым рхархәара – 7698,0 нызкь маат;
- абиуцъеттәи абиуцъетнттыцтәи ацаратә хархәагақәа лтцшәада рхархәара – 191700,3 нызкь маат;
- егьырт аилагарақәа – 151641,1 нызкь маат.

Аконтрольтә уснагзатәқәа рахь иатцанакуеит иара убастгы:

Ацсны Аҳәынтқарра «Очамчыра араион абиуцъет анагзара агәатара».

Аконтрольтә усура аобъектқәа:

1. Очамчыра араион Ахадара.
2. Очамчыра араион Ахадара афинанстә кәша.
3. Очамчыратәи араионтә хәышәтәырта хада.
4. Очамчыра араион Ахадара атцара акәша.
5. Очамчыра араион Ахадара ахатәтәреи атыцантәи амазара анапхгареи рыкәша.
6. Очамчыра араион Ахадара акультура акәша.
7. Цәыцъба Р.А. ихьз зху Акультуратә хан.
8. Очамчыра араион Ахадара аҕари аспорти рыкәша.
9. Очамчыра араион Ахадара Ахәычтәи-қәыцштә спорттә школ.
10. Очамчыра араион атуризми, жәларбжьаратәи аимадарақәеи, амассатә информация ахархәагақәеи рыкәша.

11. Очамчыра араион Ахадара аусбарта «Абокси айкәпарей рышколи» аспорттә комплекси «Жемчужина».

12. Амуниципалтә унитартә наплакы (АУН) «Ақалакьтә ргылара» Горстрои.

13. АУН (МУП) «Ицкьоу ақалакь».

Агәатара иахысуа аусура аамта: 2021-2022 шықәсқәа.

Аконтрольтә уснагзатә ахәаақәа иртагзаны, иааирцшыз аилагарақәа зегь назоит иааизакны 97239,6 нызкь маат ркынза

- абиуцьеттә закәанццара аилагара – 26 481, 4 нызкь маат;

- ахасабеилыргаратә закәанццара аилагара – 3010,5 нызкь маат;

- ахәынтқарратә хатәра ахархәарей напхгаратарей раан аилагарақәа – 47503,6 нызкь маат;

- ибиуцьеттәуи ибиуцьеттәыми ахархәагақәа ихықәкылатәым рныхра – 7563,5 нызкь маат;

- егырт аилагарақәа – 12680,6 нызкь маат.

• **«Ацсны Ахәынтқарра Атцаарадыррақәа Ракадемия аныкәгаразы иазоужьу абиуцьеттәи абиуцьетнтыптәи апаратә хархәагақәа хықәкылатәи эффективлатәи рхархәара агәатара. Иара анапацака икоу аиҟкаарақәа рфинанстә-нхамәатә усура агәатара. Ахәынтқарратә мазара ахархәарей, ахәынтқарратә мазара ахархәара иаанашьтуа ацара аиурей, уи ахархәарей аконтроль рзура».**

Аконтрольтә уснагзатәкәа робиектқәа:

1. Ацсны Ахәынтқарратә тцаарадырратә усбарта «Ацсны атцаарадыррақәа Ракадемия»;

2. Ахэынтқарратә тцаарадырратә усбарта «Д.И.Гэлиа ихъз зху Ацснйтәи агуманийтарта тцаарақәа ринститут»;

3. Ахэынтқарратә тцаарадырратә усбарта «Ацсны Атцаарадыррақәа Ракадемия Аботаникәтә институт»;

4. Ахэынтқарратә тцаарадырратә усбарта «Аексперементалтә паталогиеи атерапиеи ринститут»;

5. Ахэынтқарратә тцаарадырратә усбарта «Ақытанхамәа аинститут».

6. Ахэынтқарратә тцаарадырратә усбарта «Акәатәи афизика-техникәтә институт»;

Агәатара иахысуа усура аамта: 2021-2022шш.

Аконтрольтә усмәацгатә ахәаакәа иртагзаны, иааизакны 26.020,3 нызқь маат рқынза аилагарақәа рыхкқәа раарцшра мәацысит, урт рхыцхьазарафәи икоуп:

- абиуцьеттә закәанццара аилагарақәа – 8576,1 нызқь маат;
- ашәахтәқәеи аизгақәеи рзы азакәанццара аилагарақәа – 564,6 нызқь маат;
- ахәсабеилыргаратә закәанццара аилагарақәа – 5960,7 нызқь маат;
- ахэынтқарратә мазара напхгаратареи ахархәареи рфәи аилагарақәа – 391,7 нызқь маат;
- абиуцьеттәи абиуцьетнтыцтәи хархәагақәа еффе́ктивтәым рхархәара – 10527,2 нызқь маат.

• **«Ацсны Ахэынтқарра «Ауафы изинкәа рыхьчара знапы ианцоу иаппарат» иазоужьу абиуцьеттә хархәагақәа хықәкылатәи еффе́ктивлатәи рхархәара агәатара».**

Аконтрольтә усмѡацгатә аобъект: Апсны Ахэынтқарра Ауаѡы изинқәа рыхьчара знапы ианцоу иаппарат».

Аудитортә усура аамта: 2021 - 2022 шықәсқәа.

Аконтрольтә усмѡацгатә ахәаакәа иртагзаны, иааизакны 546,4 нызқь маат рқынза аилагарақәа рыхкқәа раарцшра мѡацган:

– абиуцѡеттәи абиуцѡетнтѡыцтәи ахархәагақәа ихықәкылатәым рхархәара– 66,0 нызқь маат;

– абиуцѡеттә хархәагақәа лтцшәада рхархәара – 93,6 нызқь маат;

– ахәсабеилыргаратә закәанццара аилагара – 382,0 нызқь маат;

- ашәахтәқәеи аизгақәеи рзы азакәанццара аилагара 4,8 нызқь маат.

• **«Апсны Ахэынтқарра Ақытанхамѡа аминистрра иазоужьу абиуцѡеттәи абиуцѡетнтѡыцтәи ацаратә хархәагақәа хықәкылатәи ефективлатәи рхархәара агәтара. Аиҕекаарақәеи анаплакқәеи, зганахьала Ақытанхамѡа аминистрра ахатәра азин амоу, мамзаргьы иара ацпаѡцәа руак акәзар, рфинанстә-нхамѡатә усура иналк-аалкны агәтара. Хадара ззыруа ахашәалахәқәа рышьақәгылареи рыхәсабкреи ртәыназара агәтара, иара убас хадара ззыруа ахашәалахәы ахкқәа Апсны Ахэынтқарра аеспубликатә биуцѡет ахь ианаамтоу ахыцхьазалара агәтара. Ахэынтқарратә хатәра иацанакуа амазара напхгара атареи ахархәареи аконтроль азура».**

Аконтрольтә усмѡацгатәқәа робиектқәа:

1. Апсны Ахэынтқарра Ақытанхамѡа аминистрра.

2. Апсны Ахэынтқарра Ақытанхамға аминистрра иатәу ареспубликатә унитартә наплагы «Апснаалытцекспорт».

3. Ареспубликатә унитартә наплагы «Гәдоутә араион амашына-технологиятә станция».

4. АУН (РУП) «Гәылрыцшь араион амашына-технологиятә станция».

5. Ареспубликатә унитартә наплагы «Очамчыра араион амашына-технологиятә станция».

Аудитортә усура аамта: 2021-2022шш., АУН «Апснаалытцекспорт» - 2020-2022 шш..

Аконтрольтә усмәпгәтә ахәақәа иртагзаны, иаидкыланы 557 833,1 нызқь маат рқынза аилагарақәа рыхкқәа раарцшра мәпган, урт рхыцхьазарафь икоуп:

- ашәахтәқәеи аизгақәеи рзакәанццара аилагарақәа – 999,4 нызқь маат;
- ахәсабеилыргаратә закәанццара аилагара – 265359,8 нызқь маат;
- ахэынтқарратә хатәра напхгара атәреи ахархәареи рфь аилагарақәа – 6542,2 нызқь маат;

2025 шықәсахьы ииагахаз Аконтрольтә уснагзатәқәа

1. «Апсны Ахэынтқарра Акапиталтә ргыларә аусбарта Ахэынтқарратә җатәфь ифункциақәа рынагзара агәатара, 2020–2022 шықәсқәа рзы Апсны Ахэынтқарра асоциал-экономикатә җиара ацхраара иазку Аинвестициатә программа иалоуи, 2021, 2022, 2023 шықәсқәа рзы ареспубликатә биуцет ахарцъ ала аргыларә, арөмөнт, айтәшьақәыргыларә зыхәтоу аобъектқәа рсиа

иатцанакуеи аконтроль рзура; иара убас, нардалатэи, егырт айёкаарақеи, хаз хаталатэи анапакыёцэи рбиуцёттэ хархэагақэа рныхра агэатара».

2. «Ацсны Ахэынтқарра Атэылахьчара аминистрра иазыпцэоу абиуцёттэ хархэагақэа хықэкылатэи ефективлатэи рхархэара агэатара, иара убасгы напхгара зыруа ахашэалахэы ахкқэа рышыақэыргылареи, рахасаббарей ртэыназарей, ианаамтоу ареспубликатэ биуцёт ахь аиагарей ргэатара. Ахэынтқарратэ хатэра ахархэара, ахэынтқарратэ хатэра аиагарей анапхгара атарей ркынтэи ацара аиуреи, ахархэарей аконтроль азура».

3. «Ацсны Ахэынтқарра Атуризм аминистррей, уи аструктуратэ кэшақэеи, уи иатцанакуа айёкаарақэеи ирзыпцэоу абиуцёттэи, абиуцётнтытэи ацаратэ хархэагақэа хықэкылатэи ефективлатэи рхархэара агэатара. Уи иатцанакуа айёкаарақэа рфинанстэ-нхамбатэ усура агэатара. Ахэынтқарратэ хатэра ахархэара, ахэынтқарратэ хатэра напхгара атарей ахархэарей ркынтэи ацара аиуреи ахархэарей рганахь ала аконтроль акацара».

4. «Ацсны Ахэынтқарратэ миграциатэ матцура иазоужьу абиуцёттэ хархэагақэа хықэкылеи эффективлеи рхархэашьа агэатара. Ахэынтқарратэ хатэра ахархэара аконтроль азуреи, иара убасгы напхгара зыруа ахашэалахэы ахкқэа рышыақэыргыларей, рахасаббарей, ртэыназарей, ианаамтоу ареспубликатэ биуцёт ахь аиагарей агэатара».

5. «Ахэынтқарратэ мазара анапхгараатарей ахатэтэрей рзы Ацсны Ахэынтқарра еилакы напхгара знато ахашэалахэы ахкқэа рышыақэыргыларей, рахасаббарей ртэыназарей ианаамтоу ареспубликатэ биуцэеи ахь риагара агэатара».

6. «Ацсны Ахэынтқарра Аҳазалхратә еилакы уи аструктуратә акәшақәеи рныкәгара иазоужьыз абиуцьеттә хархәагақәеи иаиуз абиуцьетнтыцтәи ахархәагақәеи ргәатара, ахэынтқарратә хатәра ахархәара аконтроль азуреи, иара убасгыи напхгара зыруа ахашәалахәи ахккәа рышьақәыргылареи, раҳасаббареи, ртәыназареи ианаамтоу абиуцьет ахь риагара агәатара».

7. «Ареспубликатә унитартә наплакы «Амшынеикәафымцамч» афинанс-нхамәатә усура агәатара».

8. Ацсны Ахэынтқарра Аҗныцкәтәи аусқәа рминистрреи, уи аструктуратә еикәшарақәеи рныкәгара иазоужьыз абиуцьеи хархәагақәеи иаиуз абиуцьетнтыцтәи ахархәагақәеи ргәатара; ахэынтқарратә мазара ахархәара аконтроль азура.

«Аҗныцкәтәи аусқәа рминистрра иатәу ахатәра ахьчара Аусбарта афинанс-нхамәатә усура агәатара».

9. Ацсны Ахэынтқарра Аиҳабыратә еиладара агентра абиуцьеттәи абиуцьетнтыцтәи ахархәагақәа хықәкылеи еффе́ктивлеи рхархәашьа агәатара. Ахэынтқарратә хатәра ахархәареи напхгаратареи ркынтә иаланагалои, уи ахархәашьеи аконтроль азура».

Иарбоу аконтрольтә усмәапгатә ахәаакәа иртагзаны, ЗХәА «Ацсны-прим ТДЦЗ» аобиект аҗы иаарцшыз аилагарақәа рфактқәа, мыцхәарала абиуцьеттә хархәагақәа ргычра узырбо рзы аматериалқәа Ацсны Ахэынтқарра Апрокуратура Хадахьы идәыкәцан.

Аконтрольтә усмѡацгатәкәа рылтцшәакәа инарыкәыршәаны, 2010 шыкәса абцарамза 5 рзы ирыдыркылаз «Ацсны Ахәынтқарра Аконтрольтә палатазы» Ацсны Ахәынтқарра Азакәан №2749-в-IV №2749-в-IV, ахәтачкәа 23, 24 инарыкәыршәаны, Аконтрольтә палата ахәынтқарратә усбартакәа, атыпантәи ахаланапхгаратә усбартакәа, аиурист хаҕкәа рнапхгаѡцәа, афилиалкәа ахатарнакракәа, хаҕалатәи анаплагыѡцәа рнапхгаѡцәа рахь ашәкәкәа нанашьтуеит, иаарпшу аилагаракәа рапыхразы, ахәынтқарра иаиуз ааха ашәаразы, насгьы Ацсны Ахәынтқарра азакәанццара аилагараз ахара здү аматурауаа атакцхыкәра ракәыршәаразы.

Игәарто аобъекткәа рҕы аекономикатә, афинанстә, акоммерциатә, егьырт аусмѡацгатәкәа рганахь ала ахәынтқарра ааха азто аилагаракәа аарпцшхар, насгьы уи зыпцшра камтакәа иаанкылатәхар, иара убасгьы идырны мамзаргьы системала апқаракәа рыкәымныкәара мѡацысуазар, Аконтрольтә палата, игәанатаз анаплагкәеи, аусбартакәеи, аиҕкааракәеи рнапцхгаракәа рахь ихымпадатәиу азпцхьантцакәа дәыкәнатцойт.

2014 шыкәс май 14 азы ирыдыркылаз «Ацсны Ахәынтқарра абиуцет ашьякәыргылареи абиуцет апроцесси рышьбатакәа рзы» Ацсны Ахәынтқарра Азакәан № 3513-с-V ахәтач 130 5-тәи ахәта инакәыршәаны абиуцет аилагаракәа анаарпцшхалак, Аконтрольтә палата афинанстә усбартахь ардырракәа нарышьтуеит мчылатәи абиуцеттә усмѡацгатәкәа рхархәара иазку. Уи адагьы, имѡацгаз аконтрольтә усмѡацгатәкәа рылтцшәакәа инарыкәыршәаны, Ацсны Ахәынтқарра Ахадеи Апыза-министри рахь аинформациатә шәкәкәа рышьтуеит.

2024 ашықас азы имѡацгаз аконтрольтѡ усмѡацгатѡқѡа рхѡаакѡа иртагзаны,
21 азцхъанагақѡеи азызбақѡа нашътын.

2024 шықѡсазы аконтрольтѡ усмѡацгатѡқѡа рылтцшѡақѡа инарықѡыршѡаны,
Ацсны Ахѡынтқарра Афинансқѡа рминистррахъ инашътын Ацсны
Ахѡынтқарра адгъылхархѡарей акадастри рзы Ахѡынтқарратѡ усбарта аганахъ
ала мчылатѡи абиуцъеттѡ уснагзатѡқѡа рхархѡаразы рдырра (1).

3. Аексперттѡ-аналитикатѡ усмѡацгатѡқѡа

Ахѡынтқарратѡ финанстѡ контроль анагзара аформақѡа иреиуоуп Ацсны
Ахѡынтқарра абиуцъеттѡ закѡанццара ақѡныкѡара, заанатцѡи, аоперативтѡи
хылацшра ахасабала аексперт-аналитикатѡ усмѡацгатѡқѡа рымѡацгара.

Аексперт-аналитикатѡ усурахъ иацанакуеит Ацсны Ахѡынтқарраѡ
абиуцъеттѡ процесс ашъақѡыргыларей анагзарей ахѡшьара рыцара, анализ
рзура, Ацсны Ахѡынтқарра абиуцъеттѡ системей, егъырт ахѡынтқарратѡ хатѡра
аобиектқѡеи рбиуцъеттѡ рхархѡагақѡа рышъақѡыларей, напхгара рыцарей,
рхархѡарей рцкарақѡеи рықѡныкѡашъа агѡатара.

Заанатцѡи аконтроль мѡапысуеит ареспубликатѡ биуцъет
ашъақѡыргѡгѡаразы азакѡан апроектқѡеи, ахѡынтқарратѡ биуцъетнтыцтѡи
афондқѡа рбиуцъетқѡеи, урт рыцсахразы азакѡан апроектқѡеи, иара убас,
азакѡанқѡеи арегламентқѡеи рпроектқѡа рфинанстѡ-ѡѡномикатѡ
експертизақѡа рымѡацгарала. Аоперативтѡ контроль мѡапысуеит
ареспубликатѡи атыцантѡи абиуцъейқѡа, ибиуцъеттѡым афондқѡа
рбиуцъейқѡа рынагзаразы адѡныкатѡи агѡатара ахѡаакѡа иртагзаны.

Заанацтәи аконтроль ахәаакәа иртагзаны, Ацсны Ахәынтқарра азакәан апроєктқәа рзы аекспертизақәа мѡацган: «2025 шықәсазтәи Ареспубликатә биуцѣет азы», 2025 шықәсазы ахәынтқарратә биуцѣетнтыцтәи фондқәа фба рбиуцѣетқәа рзы. Агәатарақәа рылтщәақәа рыла еикәыршәаз алкаакәа нашьтын Ацсны Жәлар Реизара – Апарламент ахь. Иааизакны алкаакәа 7 рхиан.

Ацсны Ахәынтқарра Азакәанқәа рпроєктқәа адәныкатәи ргәатара алтщәақәа рыла иарбан абарт азгәатақәа:

«2025 шықәсазтәи Ахәынтқарратә биуцѣет азы» Ацсны Ахәынтқарра Азакәан апроєкт аганахьала иалкаан абарт реицш икоу ихадароу аилагарақәа:

- 2014 шықәса, май 14 рзтәи Ацсны Ахәынтқарра Азакәан № 3513-с-V, «Ацсны Ахәынтқарраҕы абиуцѣеттә структура ашьатақәеи абиуцѣеттә процесси рзы» хәа ахьз змоу, 94-тәи ахәтач еилаган. Апроєкт шыақәыргылан ахашәалахәы аклассификациеи 2025 шықәсазы абиуцѣет адефицит финансла аикәыршәареи ахытхыртақәа рыхәтачқәа рзы ахасаббара камтазакәа. Убри акнытә 2025 шықәсазы Ахәынтқарратә биуцѣет ахашәалахәы ахәтақәа анализ азура удаѡуп.

- Еилагоуп 2010 шықәса, абцарамза 5 рзы ирыдыркылаз «Ацсны Ахәынтқарра Аконтрольтә палатазы» Ацсны Ахәынтқарра Азакәан № 2749-с-IV 13-тәи ахәтач. Уи инақәыршәаны, Ацсны Ахәынтқарра афинансқәа рминистрра Аконтрольтә палата ззыхәара канатаз инартбаау аинформация аанамышьтит.

- 2014 шыкэса, май 14 рзы Ацсны Ахэынтқарра Азакэан № 3513-с-V «Ацсны Ахэынтқаррағы абиуцеттэ структура ашыатакэа рзы» инакэыршэаны, ирыдыркылар ахэтоу аномративтэ-зинтэ шыата ахэаакэтцаратэ шыата азхэтак иахыа уажэраанзагы икам, уи абиуцеттэ процесс акырза иаруадауеит.

- Ари ашыкэс азы зыдыкылар аздцхыагэатоу аномративтэ-зинтэ акткэа рпроекткэа рыдгалара мөацгазам, ахашэалахэи ахарцьи рырбагакэа рышыакэгылар аганахыала.

- Ақалакытэ мазара ақыра ақэынкыла ахасаб ала икоу ашэара иагханы иахымөапысуа иахкыаны ахашэалахэы азы аздцхыагэатаратэ рбагакэа ыказам (1 10 02 022 02 0000 120), насгы амуниципалтэ хатэразы априватизациатэ шэатэы ағхэара иахыахыцо азы ацаратэ қэынкыла ахасаб ала ацаратэ икоу ахашэалахэы (1 10 07 021 0000 120), азы аздцхыагэататэ рбагакэа ыкам. Уи абиуцет атцабыргрей (Азакэан ахэта 19) ахашэалахэкэа инартбаан раарцшрей рпринципкэа еилазго акоуп хэа ицхыазоуп.

- Ацсны Ахэынтқарра Аминистрцэа Реилазаара 2006 шыкэса, декабр 19 рзы иканатцаз Ақэтцара № 278 захьзу (2009 шыкэса декабр мза 14 рзы аитакракэа алагалоуп) Ацсны Ахэынтқарра Аиустициа аминистррей Ацсны Ахэынтқарра Аонытқатэи аускэа рминистррей», русбартакэа ирырто абланккэа рыхэпсақэа рзы», ашэкэтагалартатэ дыргакэа рыхэпсақэа рацхыаза ирыртоз рзы Ацсны Аонытқатэи аускэа рминистрра Ахэынтқарратэ автоинспекция, ацара рымырхзомызт.

- Ацсны Ахэынтқарра Аминистрцэа Реилазаара ишыакэнартгэгээз 2025 шыкэсазы ахэынтқарратэ тахракэа рзы аргыларатэ-еиташыакэыргыларатэ

проекткэа рсиа ахьарбамыз азы Апсны Ахэынтқарра афинанскэа рминистрра ареспубликатэ биуцэт акынтэи афинанстэ цхыраара атара залыршахом. 2024 шықэсазы айташьақэыргыларатэи усурақэа рымшацгара азы 480 000,0 нызкь маат ркынза иазцхьагэатоу абиуцэттэ хархэагақэа ырцабыргра ашьақэыргылара атагылазаашьа ахьыкам азы. Убасгьы абиуцэттэ хархэагақэа рхырхарта аилкаара залшом, даҕакала иухэозар, аргыларатэ аусура ҕыцкэа рзы абиуцэттэ хархэагақэа, мамзаргьы уаанза ихыркэшаз аргыларатэи айташьақэыргыларатэи усурақэа рзы ауалқэа ршэара азцхьагэатоуп.

- 2025 шықэсазтэи азакэан апроект аҕы иазцхьагэатам афымцамч аахэара иартэо ахарцькэа.

- Азакэан апроект аҕы иарбоуп ахыкэкытэ праграмма «Ақытанхамша аҕиара» азы 150 000,0 нызкь маат, аха уи иацым апрограмма апаспорти ахарцькэа рцакы аилкаареи, убри акынтэ аплан иалоу абиуцэттэ паразоужьра амҕахак ашьақэыргэҕэара залыршахом.

Абиуцэтнтыцтэи ахэынтқарратэ фондкэа 6 рзы Апсны Ахэынтқарра Азакэанкэа рпроекткэа рзы алкаакэа реикэыршэараан иаарцшын ихадароу аилагарақэа:

- 2014 шықэса маи 14 рзы ирыдыркылаз Апсны Ахэынтқарра Азакэан № 3513-с-V «Апсны Ахэынтқарраҕы абиуцэт ашьақэгылашыи абиуцэттэ процесси рышьатақэа рзы» захьзу инакэыршэаны, Аминистрцэа реилазаара иаднакыларан иказ аномативтэ-зинтэ база шьақэыргылазам;

- Зығхара иахыпаз ауалқаа рмобилизация амҕахак ашыақыргыларазы еиқыршәоу ацкара ыкам.

- 2014 шықаса, май 14 рзы ирыдыркылаз «Ацсны Ахэынтқарраҕы абиуцеттә шыақылашыеи абиуцеттә процесси рышыатақаа рзы» Ацсны Ахэынтқарра Азакәан №3513-с-V, ахәтач 94, апунктқаа 1, 3, 5 еилаганы, Афондқаа рбиуцетқаа рзы Азакәанқаа рпроектқаа ирыцны, ахашәалахәы аклассификация ахәтақаа рзы ахасаббара каттам, хазтоу афинансттә шықәсазы иззыцшу абиуцет анагзара ахәшыара атам.

- 1998 ш. март 6 рзы «Арепатриантцәа рзы» Ацсны Ахэынтқарра Азакәан № 426-с-XIII ахәтачқаа 15, 16 еилаго, арепатриациязы акыршықәсатәи ахэынтқарратә программей арепатриантцәа рыцхырааразы есышықәсатәи апрограммей шыақыргылазам. Ацсны Ахэынтқарра Ахада Иусцкала хазтоу ашықәс хәажәкыра 1 иахымгакәа ишыақыргәгәоу, уи инақыршәаны Ацсны Ахэынтқарра Арепатриациятә Фонд афункциақаа нанагзароуп.

- Ацсны Ахэынтқарра Аэкономика аминистрра Аиндикативтә план ашыақыргылараан, хаталатәи анаплакыөцәа рзы ауалафахәы афонд аихшара апцазам. Убас, ахашәалахәы арбага ахасабраан (апгадсатә лагалақәеи аиуристтә хаҕқәеи, хаталатәи анаплакыөцәеи ркынтәи абиуцетнтыцтәи асоциалтә фондқаа рахь ашәатәқәеи) Ацсны Ахэынтқарра аҕы хаталатәи анаплакыөцәа рзы ауалафахәы афонд амҕахак хасаб азузам.

- 2025 шықәсазы Аиндикативтә план аҕы абиуцетнтыцтәи аусхкы аҕы аус зуа ауаа рхыцхызара (24 710 еизакны) аиуристтә хаҕқәа рзы мацара иазцхыагәтоуп. Ахэынтқарратә статистиказы аилак акынтәи иааз официалтә

дыррақәа рыла, хаталатәи анаплагыџцәа Рхәынтқарратә Регистр аҕы ашәкәы итағалоу (итаџу) хаталатәи анаплагыџцәа рхыцхьазара, 01/01/2024 ш. рзы 8,631 ак. еизакны иҕан, 10/01/2024 азы – 10 098 ак. Убас, ахашәалахәы арбага ацхьазараан, Ацсны Ахәынтқарраҕы хаталатәи анаплагыџцәа руалафахәы амҕахак ҳасаб азузам, убри инамаданы, ахашәалахәы инагзаны аарцшрей, абиуцьет атабыргрей рпринципкәа еилагоуп.

- Ахәынтқарратә биуцьетнтытәи афондкәа рбиуцьеттә хашәалахәы азы азцхьагәатаратә рбагакәа рыцхьазараан (ашәахтәкәа райура, абюцьетнтытәи афондкәа рахь ашәарақәа), анаплагратә, мамзарггы егьырт ахашәалахәы аизырхаратә усмәацгатәкәа рҕынтәи ироуз ацаратә хархәагакәа рҕынтәи абиуцьеттә еиҕекаарақәа рхарцкәа рзы адыррақәа ҳасаб рзузам.

- Ацсны Ахәынтқарра Аминистрцәа Реилазаара 2006 шықәса, декабр мза 27 азы Ақәцара №297 ала ишыақәыргәгәоу (2023 шықәса абцарамза 30 азы аитакрақәа №1309 алатцаны), ишыақәыргылоуп ирейхау (ацгацса знапы атаџу ауаа рыбжьаратәи ахашәалахәы апроцент ала), настггы аамталатәи ахымхәаратә цхыраагза иреитцазоу ашәагаа, настггы аҳасаббаратә цкара - ирейхау ашәагаа шыақәнаргылоит ацгацса знапатцаџу ауаџы абжьаратәи ихашәалахәы 100%, иреитцазоу ашәагаа – «Ацсны Ахәынтқарра Азакәан ала ишыақәыргылоу ауалафахәы иреитцазоу ашәагаа еитцахар калом»; Ацкара IV-тәи ахы иаанарцшуеит (ашәахтә зкәу ауаџы ибжьаратәу иалагала апроцент ала) ацхәыс лцәалтәымкәа лыказаареи лыхшарайуреи рзы ацхыраара ирейхазоуи иреитцазоуи ршәагаа – ирейхау ашәагаа шыақәнаргылоит шықәсык ма еиҳаны еидмыркьазакәа аусуратә стаж змоу, ацгацса знапы ацазџыз ауаџы, абжьаратәи

аулафахэы 100% ахасабала ишыақыргылоуп, аймгэадуреи ахшарайуреи рзы ацсшыарамшкэа калаанзатэи ацыхэтэантэи 12 мзы рзы ицхыазоу, иреитцазоу апара “иреитцазоу аулафахэы ааста еицахар калом Ацсны Ахэынтқарра Азакэан ала ишыақыргылоу. Убри аан, Ацсны Ахэынтқарра Азакэан апроект «Ацсны Ахэынтқарра асоциалтэ бгацсеи ацба ахьчареи рфонд 2025 шықэсазы абиуцъет азы» хэа ишыақыргылоуп, амзартэ мызкы зеггы азы аамталатэи аусура алымшаразы иреихау ашэагаа 22 670 нызкь маат иреихамзароуп хэа, насггы амзацхьатэ мза зеггы азы анхаразы ацхыраара иреихау апара 22 670 нызкь маат еихамзароуп. Ихатэау амзартэ мызкы азы 30.300 маат иреихамзароуп. Иара убасггы ацэатэымкэа аказаареи ахшарайуреи рзы ацхыраагза. Убас, Ацсны Ахэынтқарра Аминистрцэа Реилазаара 2006 шықэса цхынчкэын 27 рзы Акэцара № 297 ала ишыақыргэгэоу, 2023 шықэса цхынчкэын 1 азы айтэкракэа злагалаз № 139, Ацсны Ахэынтқарра Азакэан «2025 шықэсазы Ацсны Ахэынтқарра асоциалтэ бгацсатэи ацба ахьчареи рфонд абиуцъет азы» захьзу Азакэан иаёагылоуп.

Аоперативтэ контроль ахэаакэа иртагзаны, Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палата 2024 ашықэсазы имоацнагеит 2023 шықэсатэи ареспубликатэ биуцъет анагзаразы ахасабырбакэа ргэатара, иара убасггы имоацган 2024 шықэса актэи азыбжази, 2023 шықэсазы 9 мзы ирыцанакуеи атыпантэи абиуцъеткэа рынагзаразы ахасабырбакэа адэныкатэи раудит. 2024 шықэса 9-мзы ирыцанакуеи, 2023 шықэсеи рзы атыпантэи абиуцъеткэа рынагзаразы ахасабырбей, 2023 шықэсазы ахэынтқарратэ биуцъетантытэи абиуцъеткэа рфондкэа рынагзара иазку ахасабырбакэеи, 2023 шықэса

ацхьатэи азбжазы атыцантэи абиуцъеткэа рынагзара иазку ахасабырбақэеи ргэатара мѳацган. Иааидкыланы 33 ххэаа катан.

Ацсны Ахэынтқарра Афинанскэа рминистрра 2024 шықэса актэи апщъбарак азы ареспубликатэ биуцъет анагзаразы ахасабырбақэа Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палатахь инанамгазеит.

2023 ш. азтэи Ареспубликатэ биуцъет анагзаразы ахасабырбақэы иаарпшын аилагарақэеи агхақэеи. Акрызцазкуа рахьтэ иалукаар ауеит абарт:

- 2024 шықэсазы Ареспубликатэ биуцъет анагзара мѳацысуан аномативтэ-зинтэ база ыказамкэа. Уи рыдыркылароуп «Ацсны Ахэынтқарраф абиуцъет шыақэгылашъа ашъатақэеи абиуцъет процесси» захъзу Ацсны Ахэынтқарра Азакэан № 3513-с-V, 2014 ш. латцарамза 14 рзы ирыдыркылаз иахэо инақэыршэаны.

- Ацсны Ахэынтқарра абиуцъет система аѳацхъа ашэахтэ уалқэа реихахара атенденция 01.01.2024 ш., 01.01.2023 ш., 01.01.2022 еидкылан урыхэацшуазар. Иахгозар 01.01.2022 шықэсазы ауал иартэеит 934 411,5 нызкъ маат, 01.01.2023 ш. азы – 1002 127,4 нызкъ маат, 01.01.2024 ш. азы – 1 149364,1 нызкъ маат (Ацсны итаргало атауарқэа ирықэырцо ашэахтэ азы ауалқэеи ахэынтқарратэ хазеи аламцакэа) иара убасгъы «илхым ашэахтэ удаф» - 886 801,8 нызкъ маат (01.01.2023 ш. – 727 344,6 нызкъ маат).

- ЗХэА АБ «Акэа Банк» 01.01.2024 ш. азы Ацсны Ахэынтқарра абиуцъеттэ система аѳацхъа иакэу ауал назоит 29 474,5 нызкъ маат, уи ахыпхъазарафэы – ахэынтқарратэ шэыкэтагаларатэ документкэа рытаразы ахашэалахэы – 19629,1 нызкъ маат, азеипштэы-лауаратэ паспорткэа рытаразы – 2040,9 нызкъ

маат, атранспорт зтэу ирыкэырцо ашэахтэкэа рзы – 7 199, 7 нызкь маат уб.итц. Еилагоуп «Абанккэеи абанк усуреи рзы» Ап. Ахэ. Азакэан № 2859-с-IV, 2011 ш., хэыжэкыра 10 рзтэи, ахэтач 36.

- Апсны Ахэынтқарра Аминистрцэа Реилазаара Арезервтэ фонд ахархэагакэа рхархэара айёкаашьа, апункт 2.1. еилаганы, имоацгоуп ауаажэлартатэ еиёкааракэа финансла рейкэыршэара иаизакны 2683,2 нызкь маат рыхэ.

- 2023 шыкэсазы ахыкэкытэ программакэеи ауснагзатэкэеи рымоацгаразы инагзам абиуцёт хархэаракэа 67 233,9 назкь маат. Ахыкэкытэ программакэа рынагзаразы ахасабырбакэа аашьтымызт Аконтрольтэ палатахь, убри инамаданы ахарцъкэа ахьынзашьатарку, насгьы апрограммакэа рёы икэыргылаз ахыкэккэа ахьынзанагзоу аилкааразы, агэатаразы алшара ыкэмызт.

- Аминистрцэа Реилазаара Акётара № 69, 2023 ш. рашэара 29 рзы иаднакылаз «2023 шыкэсазы агэабзиарахьчара, атцара, атцаарадырра, акультура, аспорт, асоциалтэ матцзура рганахь ала ахэынтқарратэ усбартакэа русзуоцэа ихадароу акатегориакэа ирыцанакуа руалафахэы ашьтыхразы» захьзу анализ азураан иаарцшын административтэ-цакырадгьылтэ аккэа рёы хаз игоу акатегориакэа ирыцанакуа атэылауаа рбазатэ зыптцэкэа рыоазареи, ареспубликатэ биуцёт финансла еикэнаршэо аусбартакэа русзуоцэа ркатегориакэак руалафахэы азыптцэкэа рыоазареи рейкэымшэаракэа.

4. Апсны Ахэынтқарра азакэанцдаратэи анагзаратэи мчракэеи, азинхьчаратэ усбартакэеи реимадара. Жэлاربжьаратэи аусмоацгатэкэа

4.1. Ацсны Ахэынтқарра Жэлар Реизара –Апарламенти анагзаратэ мчрақэеи реимадара.

Ахасабырбатэ аамтахцэаха иалагзаны, Аконтрольтэ палатеи Ацсны Ахэынтқарра Жэлар Реизара – Апарламенти, Ацсны Ахэынтқарра Ахадеи, Ацсны Ахэынтқарра Аминистрцэа Реилазаареи рыбжьара аусеицура иаццан. 9 информациатэ шэкэык нашьтын, урт ркынтэи 5 - Ацсны Ахэынтқарра Ахада иахь, 4 - Ацсны Ахэынтқарра Апыза-министр иахь идэықэцан. Аконтрольтэ палата анацхгащцэа Ацсны Ахэынтқарра Жэлар Реизара-Апарламент аилатэарақэа ирылахэын, иара убас ичыдоу ахеилаккэа русура рхы аладырхэуан. Ацсны Ахэынтқарра Жэлар Реизара – Апарламент адепутатцэа Аконтрольтэ палата аколлегиа аилатэарақэа ирылахэын.

4.2. Ацсны Ахэынтқарра Апрокуратуреи, егырт азинхьчаратэи, ахылацшратэи усбартақэеи реимадара

Аконтрольтэ усмѡацгатэ ахыркэшареи, Аконтрольтэ палата уи алцшэакэа аколлегияла ишьақэыргэгэои, ашьаугатэ усқэа рчыдаказшьақэа змоу агэатаратэ материалқэа зегьы азинтэ хэшьареи рыцареи атаккатаратэ уснагзатэкэеи рыдкыларазы Ацсны Ахэынтқарра Апрокуратура Хадахьы идэықэцахоит.

Ахасабырбатэ аамтахцэаха иалагзаны, Аконтрольтэ палата азинтэ хэшьара атареи атаккатаратэ уснагзатэкэа рыдкылареи рзы абарт аматериалқэа рышьтит:

1.»Ацсны Ахэынтқарра атыпнтэи ахаланапхгаратэ усбартақэа ррезервтэ фондқэа ркынтэи ацаратэ хархэагақэа рышьтра ацкарақэеи» рхархэара атагылазаашыақэеи ргэатара».

2. «Ацсны Ахэынтқарра Ақытанхамға Аминистрра иазоужьыз абиуцьеттэ хархэагақэеи иаиуз абиуцьетнтытэи ахархэагақэеи хықэкылатэии ефективлатэии рхархэара агэатара. Иара убасгыы нацхгара зырто ахашэалахэы ахкқэа Ареспубликатэ биуцьет ахь ианаамтоу ахыпцхьазалара агэатара, урт рышыақэыргылареи раҳасаббарей ртэыназара агэатара Айёкаарақэа, зганахь ала Ақытанхамға аминистрра ахатэра азин амоу афинанстэ-нхамғатэ усура агэатара. Ахэынтқарратэ хатэра амазара напхгаратарей ахархэарей ркынтэ иаланагало ацара ахархэара ахылацшра абарт аобъектқэа ркны: Ацсны Ахэынтқарра Ақытанхамға аминистрра, АУН «Ацсны аалытцекспорт, АУН (РУП) «Гэдоутэ араион АТС».

Иара убасгыы имғаацысуа аконтрольтэ усура ахэаақэа иртагзаны «Акапиталтэ ргылара Аусбарта 2020-2022 шш. Рзы Аинвестпрограмма иалаз аобъектқэа рганахь ала хэынтқарратэ заказкацаоык аҳасабала афункциақэа рынагзарей, иара убас ареспубликатэ биуцьет ахархэарала 2021, 2022, 2023 шш. Рзы аргыларей, арёеирей, айташыақэыргыларей зтаху ахыбрақэеи рсиа, насгыы анардатэ, егырт айёкаарақэеи, хазхаталатэ анаплакыоцэеи абиуцьей хархэагақэа шнырхызи агэатара» Апрокуратура Хада ашка адэықэцара. 2024 ш. азы абарт анардатэ еиёкаарақэа русураёы иаарцшыз аилагара қэа рфактқэа рыла идэықтдан аматериалқэа:

- АУН «Азыканал» ақ. Афон Ыыц;

- ЗХэА «Гранд Сервис»;
- ЗХэА «Абхазрегионстрой»
- ЗХэА «Апсны Лайт»
- ЗХэА «ГрадСтрой»
- ЗХэА «Главстрой»

Ахасабырба ашыақыргэгэараан, ирыдыркылаз апроцессуалтэ збамтақэа рзы аинформация Аконтрольтэ палатахь иаазомызт.

Апсны Ахэынтқарратэ Шэартадаратэ матцурахьы идэықэцоу аматериалқэа

Имџадысуаз аконтрольтэ гэатара «Акапиталтэ ргылара аусбарта 2020-2022 шш. Рзы Аинвестпрограмма иалаз аобъектқэа рганахьала хэын тқарратэ заказтацашык ахасабала афункциақэа рынагзавреи, иара убас ареспубликатэ биуцэет ахархэарала 2021, 2022, 2023 шш. Рзы аргыларей, арееирей, аиташыақыргыларей зтахыз ахыбрақэа рсийей, насгыы анардатэи егырти аиџкаарақэей, хазхаталатэи анаплакыџцэей абиуцэет хархџагақэа шнырхыз агэатара «ахэаақэа иртагзаны аоперативтэ уснагзатзқэа рымџацгаразы Ахэынтқарратэ шэартадаратэ матцурахьы инашьтын абарт анардатэ (подрядчик) еиџкаарақэа: ЗХэА «Гранд Сервис»; ЗХэА «Апсны Лайт»; ЗХэА «ГрадСтрой»; ЗХэА «Главстрой» рганахь ала аматериалқэа.

Апсны Ахэынтқарра Ашэахтэқэей аизгақэей рминистррахь идэықэцаз аматериалқэа

1. «Ацсны Ахэынтқарра Ақытанхамға аминистрра анықғаразы иазыццоу абиуцеттэи абиуцетнтыцтэи ацаратэ хархэағақэа хықэкылатэи эффективлатэи рхархэара агэатара. Иара инапатқаа икоу аиғкаарақэа рфинанстэ-нхамғатэ усура агэатара. Ахэынтқарратэ хатэра амазара ахархэара, ахэынтқарратэ хатэра амазара анапхгареи ахархэареи ркынтэи иаланагало ацара аиура ахылацшра атара», хаталатэи анапакыщца ашэахтэқэа ррежим аганахьала ргэатареи уи ашэахтэ рымхра агэатареи; имщапгаз ауснагзатэқэа ркынтэи ахашэалахэы; Абиуцетқэа рғацхьа ауалқэеи, абиуцетнтыцтэи афондқэа рахь алагалақэеи ргэатара. Адгьылтэ шэахтэ аиқэыршэареи уи абиуцет ахыцхьазалареи ҳасаб азуразы аусмщапгатэқэа рыргэгэара.

2. «Ацсны Ахэынтқарра Ахэынтқарратэ Ахьчаратэ матцура абиуцет хархэағақэа эффективлеи хықэкылеи рхархэара агэатара, иназыццоу ахэпсазы ашэахтэи (НДС) ахашэалахэытэ шэахтэи рзы азакэанццара анагзара аганахь ала.

3. 2023 ш. азы Атэанчахэ фонд абиуцет анагзара аоперативтэ контроль иалтцшэаны, ЗХэА «Кавказ абызшэақэа» аганахь ала Аконтрольтэ палата идэықэнацеит азакэан аилагара афактқэа аазырцшуа аматериалқэа, Атэанчахэ фонд ахашэалахэы шэахтэ ахьахнамхыз азы. Убри иахкьаны абиуцет иацэызит 2023 ш. азы 420,0 нызқь маат, 2022 ш. азы – 581, 0 нызқь маат.

Ацсны Ахэынтқарра Ахэынтқарратэ ҳазалхратэ еилакы ахь идэықэцаз аматериалқэа

Ацсны Ахэынтқарра аҳазалхратә закэанпцара аилагара афактқәа ирызкны
Ацсны Ахэынтқарра Ахэынтқарратә Хазалхратә еилакы ашқа АУН
«Ацсныаалытдекспорт», иара убас Ахэынтқарратә Ахьчаратә матцура
ахазалхратә закэанпцара аилагара иазку» аматериалқәа рышьтит.

Аиустиция аминистррахь идэықэцоу аматериалқәа

Ацсны Аиустиция аминистррахь идэықэцоуп Ахэынтқарратә Ахьчаратә
матцура аҕы иаарцшыз атэылауафратә закэанпцара аилагара афактқәа ирызку
аматериалқәа.

Ахэынтқарратә биуцэетнтыцтэи афондқәа рахь идэықэцоу аматериалқәа

Ацсны Ахэынтқарра 1992-1993 шш. рзтэи Ацбынцэтылатә еибашьра
аинвалидцәа рфонд, Ацсны Ахэынтқарра Атэанчахә фонд, Ацсны
Ахэынтқарра Ацсадгбыл ахь архынхэраз афонд рахь идэықэцоуп
Ахэынтқарратә Ахьчаратә матцура аганахь ала иаарцшыз ашэахтә
закэанпцара аилагара афактқәа.

Астандартқәеи, ахархэаратэи атехникатэи хылапшрей рзы

Ахэынтқарратә еилакы ахь идэықэцоу аматериалқәа

Ацсны Ахэынтқарра Астандартқәеи, ахархэаратэи атехникатэи хылапшрей
рзы Аилак ахь идэықэцоуп Очамчыра араион Ахадара аусбарта «Ақэпареи
абокси рышколи «Жемчужина» аспорттә комплекси» аганахь ала иаарцшыз

атуристцэа рнырхара астандартизация ацкарақэа реилагара афактқэа ирызкыз аматериалқэа.

4.3. Аконтрольтэ палата жэлэрбжьаратэи аусура

Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палатеи Урыстэыла Афедерация Апхьазаратэ палатеи рыбжьара 2015 шықэса мшапы 7 рзы ирыбжьартаз аусеицуразы Аикэшахатра инакэыршэаны, Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палатеи Урыстэыла Афедерация Апхьазартэ палатеи рыбжьара анапатцафын 2023–2024 шықэсқэа рзтэи русеицуратэ план, уи ахэаакэа иртагзаны ацышэа аимдаразы асеминарқэа, астал гьежықэа, Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палата аусзуоцэа рзы ацарадырра аизырхаратэ курсқэа рымџацгара азцхьагэатан.

Ахасабырбатэ аамтахтэаха иалагзаны, аплан инакэыршэаны, абарт ауснагзатэқэа мџацган:

– 2024 ш. цэыббра 18-20 рзы имџацысуаз апшьбатэи Евразиятэи ахэса рфорум, афорум Ахеилак Аханетэаџы Г.Н. Кареловой, Урыстэыла Апхьазаратэ палата Ахантэаџы ихатыцупџ Г.С. Изотовой раапхьарыла, лхы алалырхэит Аконтрольтэ, палата аудитор И.В. Чирикбаиа.

– Афорум ахэаакэа иртагзаны Урыстэыла Апхьазаратэ палата имџацнагеит атематикатэ сессиа: «Ахэса рганахь ала аинклиузивра апринцип алыршаразы ахэынтқарратэ политика: ИНТОСАИ ацышэа. Асессиа рхы аладырхэит еиуеипшымы атэылақэа ркынтэ Аудит иреихазоу аусбартақэа рнапхгаоцэа.

– 2024 шыкэса, рашэара 20 рзы Урыстэылатэи Афедерация Ацхьазаратэ палатеи Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палатеи рыбжьара апышэа аимдаразы онлайнла асеминар мөацган ө-секцияк рыла: «Атуризм аганахь ала аудит», «Аахэарақэеи аахэарақэа рганахь ала атипра зуа аилагарақэа аудит амөацгараан аарцшра».

- 2024 ш. рашэара 25-30 рзы имөапысит XII Петербургтэи жэлاربжьаратэи азиндырратэ форум. Уи далахэын Ацсны Аконтрольтэ палата ахантэафы Портаиа К.З.

– 2024 шыкэса, ажбырныхэа 23 рзы Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палата ахатарнакцэа рзы Урыстэылатэи Афедерация Ацхьазаратэ палата еиғенакааит аттаратэ семинар авидеоконференция арежим ала. Еихшан аусура ө-секцияк рыла: «Ацифровизация. Ацифратэ еизхазыгъара;

- Иара убас 2024 ш., цээыббра 23 рзы имөапысит онлайн аформат ала Урыстэыла Ацхьазаратэ палата Ацсны Аконтрольтэ палата аусзуөцэа рзы еиғыркааз арттаратэ семинар: «Аэкологиятэ шэартадара аганахь ала аконтрольтэ гэатара амөацгара».

- 2024 ш. жьтаара 24 рзы Урыстэыла Ацхьазаратэ палата Ацсны Аконтрольтэ палата ахатарнакцэа ирзымөацнагеит арттаратэ семинар, абарт атемақэа рыла: «Акультура аганахь ала аудит», «Асоциалтэ хьчара аганахь ала аудит»;

- 2024 ш. абтара 12 рзы онлайн-аформат ала имөацган апышэа аимдара хықэкыс измаз асеминар. Уи иалахэын: Урыстэыла Афедерация Ацхьазаратэ палатеи, Ацсны Аконтрольтэ палатеи, Аахыц Уацстэыла Аконтрольтэ-

цхъазаратэ палатей. Атема: «Анагзаратэ мчра аусбартакэа аус рыцура ахархэагакэа рыҕиара ахэынтқарратэ напхгаратара ахатабзиара аоазара ашьтыхра афактор аҳасаб ала».

5. Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палата аусура алыршара

2010 шықэса, абцарамза 5 рзы ирыдыркылаз Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палатазы Ацсны Ахэынтқарра Азакэан No 2749-с-IV, 4-тэй ахэтач, 1 аҕэша инақэыршэаны «Аконтрольтэ палата еиднакылоит Аконтрольтэ палата Ахантэафы, Аконтрольтэ палата Ахантэафы ихатыцуаф, Аконтрольтэ палата аудиторцэа, иара убас Аконтрольтэ палата аппарат». «Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палатазы» Азакэан аабатэй ахэтач инақэыршэаны, Аконтрольтэ палата аппарат аилазаара шыақэгылоуп Аконтрольтэ палата аппарат аихабы, аинспекторцэа, аиуристтэ кэша, аексперт-аналитикатэ кэша, аусмѡацгаратэ кэша, афинанстэ кэша, насггы аматериалтэ-техникатэ кэша рыла. Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палата аппарат Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палата иузақэымтхо хэтѡуп, насггы Аконтрольтэ палата аусура аиҕкааратэ, аинформациатэ, азинтэ, адокументациатэ, аматериалтэ, атехникатэ, афинанстэ цхыраара анаѡоит. Аппарат аусура азеицш напхгарей ахылацшрей мѡацигѡит Аконтрольтэ палата Ахантэафы. Аппарат иатцанакуа иахэтѡу аструктуратэ кэшақэа русура аиҕкаарей ахылацшрей наигзоит Аконтрольтэ палата аппарат аихабы. Аппарат аусзуѡцэа рматуратыцқэа ратарей рамхрей мѡацигѡит Ахантэафы, Ацсны Ахэынтқарра Азакэанццара инақэыршэаны. Аппарат аусура еиҕкаауп «Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палатазы» Азакэани, Арегламенти,

Апқарей, аппарат аструктуратә еихшарақәа рзы апқарақәеи, аппарат аусзуәцәа рматцуратә инструкцияқәеи, Аконтрольтә палата егырт атыцантәи актқәеи инарықәыршәаны.

5.1. Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтә палата акадрқәа рыла аиқәыршәара

Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтә палата Аколлегия 2024 шықәсазы аштаттә еихшантә шыақәнарғәгәеит. Уи 57 штат рыла ишыақәгылоуп, аштат хатәаауп. Аконтрольтә палата аусзуәцәа ихараку азанаатдыррей апрактикатә цышәеи рымоуп аконтрольтә ревизиятә усмәацгәтәқәа рынагзарафәи. Аусзуәцәа зеггы ирейхазоу азанааттә цара рымоуп.

Аконтрольтә палата аусура азиндырратә (аиуристтә) хәта аргәгәара иазынархоу аусурақәа мәапысуеит. Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтә палатахь рапхьаза акәны ирыдыркыло ауаапсыра аметодикатәи, апрактикатәи цхыраара рытахоит, урт рхылапшра рнапы ианцоуп абжыгаәцәа. Ахасабырбатә аамтахтаха иалагзаны 10-шык аусурахь ирыдыркылеит, 4-шык русура иамырхит.

5.2. Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтә палата аусура зинла аиқәыршәара

Аконтрольтә палата аусура зинла аиқәыршәара – ари аусмәацгәтәқәа реизак ауп, урт рхыкәкы – Аконтрольтә палата анапынтақәеи, афункциақәеи,

азинмчхарақеи анынанагзо аамтазы, Ацсны Ахэынтқарра азакэанпцаратэи, егырт аномативтэ - зинтэ актқеи гэгэала рықэныкэара алыршароуп.

2024 ашықэсазы азинтэи абызшэатэи экспертиза мөацган:

– аконтольтэи, аексперт-аналитикатэи усмөацгатэкэа рылцшэакэа рыла еикэыршэоу ахасабырбақеи аххэаакэи рпроектқэа - 45, ажэалагалақэа рпроектқэа - 21;

– ахылапшратэи аексперт-аналитикатэи усмөацгатэкэа рымөацгаразы ахантэафы икайтцаз 20 дца рпроектқэа, ухэа убас итегы;

– Аконтольтэ палата аусура аикэыршэаразы ибжьарцаз аикэшахатрақэа рпроектқэа - 14;

– Аконтольтэ усмөацгатэкэа рынагзара азин азы аршахатгақэа - 15.

Иазырхиоуп:

– ацбатэ еикэшахатрақэа - 10;

– Ахантэафы икайтцаз адцақэа - 128.

Аколлегия аилатэарақэа рпротоколқэа - 11.

5.3. Ацсны Ахэынтқарра Аконтольтэ палата аусура иазку адыррақэа

Ахэынтқарратэ финанстэ хылапшра аргамара апринцип инакэыршэаны, Ацсны Ахэынтқарра Аконтольтэ палата хшыөзышьтра анатоит аусура иаартны, зегы ирбо-ирахауа аус аусит Аконтольтэ палата аофициалтэ сайт ағы <http://kp-ra.org/>, уа иарбоуп Аконтольтэ палата иазку зеипш дыррақэа, Аконтольтэ палата аусура еиғызкаауа азакэантэ актқэа, афинанстэ хылапшразы астандартқэа, Аконтольтэ палата аусура аиғкаара, Аконтольтэ

палата ашыкэстэи апланкэеи аусура иазку ахасабырбакэеи, аусура иазку адырракэеи.

Алкаа

2024 шыкэсазы Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палата аусура ахырхартэ хадакэа русура шыакэгылоуп, 2010 шыкэса, абцарамза 5 рзы ирыдыркылаз «Ацсны Ахэынтқарра Аконтрольтэ палатазы Азакэан № 2749-с-IV, (2015 ш. февраль 27 рзы айтакракэа алагаланы); «Абиуцэет шыакэгылашыеи абиуцэет процесси рышыатакэа рзы» захьзу Ацсны Ахэынтқарра Азакэани, Ацсны Ахэынтқарра егырт аиёкааратэ-зинтэ акткэеи ирыднацо изинмчкэа инарыкэыршэаны.

«Аамта рацэа зтаху аргыларатэ проекткэа» рхыцхызара армачреи, ихыркэшам аргыларатэ проекткэа рхыцхызара аитатэреи рызцаара хылацшра чыда амазааусит. Ахшыёзышытра ду рытахойт Аконтрольтэ палата ажэалагаларакэеи азцхьагэатакэеи рынагзаразы аконтроль аобиекткэа имёапырго аусмёапгатэкэа, иара убасгыы Аусмёапгатэ планкэа рёы иарбоу, Аконтрольтэ палата ахасабырбакэа рёы ианыцшыз аилагаракэеи агхакеи рацыхразы иазцхьагэатоу ажэалагалакэеи абжыгаракеи рынагзара. Аконтрольтэ палата иаанарцшыз аилагаракэа рацыхразы Аусмёапгатэ планкэа рынагзара анализ иахнарбоит, Аконтроль аобиекткэа лассы-лассы апланкэа

рышьякэгыларей, урт рынагзарей формалла ишазнеиуа. Уи атэы шьякэнаргэгэоит анаџстэй Аконтрольтэ усмџацгатэ аґы ґыц ишьякэдыргылаз иеипшу аилагарақэа рфактқэа. Убри акнытэ, ҳазтоу ашықэс инаркны, Аконтрольтэ палата ихаџсыз ашықэсқэа рзы иаанарцшыз рґы иалкаахаз аилагарақэа рацыхра агэатаразы, аконтрольтэй аексперттэ-аналитикатэй усмџацгатэқэа рылацэара ахырхартала, анаџстэй Аконтрольтэ усмџацгатэқэа рвектор аргэгэоит.

Ацсны Аҳэынтқарра Аконтрольтэ палата Апарламенттэ хылацшра аусбарта аҳасаб ала, абиуцџеттэ хархэагақэеи аҳэынтқарратэ аагартқэеи еффе́ктивла рныхрей, уи иаартны зегы ирбо-ираҳауа ақатарей рґы ацхыраара рнаџоит. Амчра аусбартақэа еихау раҳасабырбарей русура ауажэларра ртахрақэа ирықэшэо рынагзарей рзы алшарақэа канатџоит.

Ацсны Аҳэынтқарра Аконтрольтэ палата Ахантэаџы

К. Портаиа